

Num. 644/1933. Köteles pl. Győri
hirdlap ny.

VIII. ÉVFOLYAM

1. SZÁM

1932. JANUÁR

POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztik:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

A minősítő jogszabályok összeütközései a nemzetközi magánjogban.

Írta: Dr. Szász István, egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminiszteriumba beosztott kir. törvényszéki bíró.

I. Az anyagi magánjogi szabályok általános logikai tartalmuk szerint két elemből állanak: a) a tényállás megjelöléséből és b) a jogi hatás megjelöléséből, amelyet a törvényhozó a kérdéses tényálláshoz fűz.¹⁾ Az anyagi magánjogi szabályok alkalmazása abból áll, hogy a bíró a konkrét tényállást határozott jogi fogalmak alá szubszumálja és a törvényben megállapított jogi hatásokat a jogilag minősített tényállással összekapcsolja. Ugyanígy a kollíziós normák tartalmában is két elemet találhatunk. A jogi hatás itt abból áll, hogy meghatározott tényállásra meghatározott tárgyi jog szabályai alkalmazandók. A kollíziós norma tényállása viszont két elemből áll: a) egy anyagi jogi fogalom megjelöléséből, amelyhez a jogi hatás kapcsolódik, amely alá a jogviszony egyes elemei szubszumálандók (*jogkérdés*); például a „házassági vagyoni jog”, a „házasság felbontása” (jogi fogalom) eszerint és eszerint a jog szerint bírálendő el (jogi hatás); b) a jogviszony egyes elemei azon térbeli vonatkozásainak megjelöléséből, amelyekhez a kollíziós norma az alkalmazandó jog térbeli uralmát kapcsolja. Zitelmann a jogviszony térbeli vonatkozásait az „eset állami vonatkozásának” nevezi;²⁾ általában kapcsoló momentumoknak, kapcsolóelveknek szoktuk nevezni. Ilyen kapcsolóelvek: az állampolgárság, a la-

¹⁾ Zitelmann: Internationales Privatrecht. I. (1897.) 205.

²⁾ Zitelmann: id. m. I. 220. és köv. l.

A M. KIR. KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL
KÖNYVTÁRA

A Központi Statisztikai Hivatal
Könyvtárának állományából lelt
A 4 könyv.
..... példányban példányban

köhely, a dolog ingó és ingatlan volta, a szerződéskötés helye, a teljesítési hely, a tiltott cselekmény elkövetésének helye, stb.³⁾ Minthogy pedig a jogalkalmazás a kollíziós normánál is a konkrét tényállásnak határozott jogi fogalmak alá szubszumálásából és a jogi hatásnak a tényállással összekapcsolásából áll,⁴⁾ a bírónak nemcsak a tényállást mint olyat, hanem annak térbeli vonatkozásait is határozott jogi fogalmak alá kell szubszumálnia, mert az említett kapcsoló momentumok, kapcsolóelvek is anyagi jogi fogalmak.

Eszerint a kollíziós norma logikailag négy normára bontható fel: *a) minősítő normára*, amely a kollíziós norma tényállásában található anyagi jogi fogalom (jog- és cselekvőképesség, személyállapot, házasság, házassági vagyonjog, leszármazás törvényessége, gyámság, gondnokság, örökbecfogadás, végrendelet, dologi jogi-, kötelmi jogi ügylet, szerzői jog, stb.) jogi tartalmát meghatározza és egyúttal megállapítja e fogalom helyét a jogrendszerben (hogya a tulajdon a dologi jogba, az örökség vétele a kötelmi jogba, a bérlet a kötelmi jogba, az elévülés az anyagi magánjogba és nem a perjogba tartozik); *b) kapcsoló normára*, amely megjelöli a kapcsoló elvet (*lex patriae*, *locus regit actum* stb.); *c) a kapcsolóelv jogi tartalmát meghatározó normára*, amely meghatározza a kollíziós normában található kapcsoló elv (lakóhely, teljesítési hely, stb.) jogi tartalmát; *d) a bíróhoz intézett alkalmazási parancsra*, amely megállapítja a jogi hatást, a külföldi jog alkalmazását és erre a bírót kötelezi.

II. A nemzetközi forgalomban már most az egyes államoknak nem csupán *anyagi magánjogi szabályai*, hanem *a kollíziós normái* is összeütközésbe kerülhetnek egymással. Előfordulhat, hogy ugyanarra a konkrét tényállásra a magyar és például az angol bíró más kollíziós normát s ennek következtében más külföldi jogrendszer anyagi jogszabályait alkalmazza. Ennek a kollíziós normák fentismertetett tagozódásának megfelelően *három* oka lehet: 1. A két kollíziós norma *a tényállás más állami vonatkozásához* fűzi a jogi hatást, *más kapcsolóelv* található a két normában; az egyikben a lakóhely, a másikban például az állampolgárság. Ebben az esetben Kahn elnevezésével élve, a kollíziós normák „*kifejezett*” összeütközésével állunk szemben.⁵⁾ 2. A két kollíziós normában ugyanaz a kapcsolóelv, csupán annak *jogi tartalma* más. A magyar és az angol bíró is a lakóhely jogát

³⁾ Vannak kollíziós normák, amelyeknek tényállásában még több elemet is találhatunk, amelyek, mint az 1894: XXXI. t.-c. (Ht.) 108. §-a, a meghatározott külföldi jog alkalmazhatóságát egy külföldi jogszabály tartalmától teszik függővé.

⁴⁾ *Frankenstein: Internationales Privatrecht. I. (1926.) 275. l.*

⁵⁾ *Kahn: Gesetzeskollisionen. Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts. XXX. 1891. 7. és köv. l.*

alkalmazza, de a lakóhelynek az angol jogban más a fogalma, mint a magyar jogban. 3. És végül a két törvényhozó a tényállásnak ugyanahhoz az állami vonatkozásához fűzi a jogi hatást, a kapcsoló elv tartalmát is ugyanúgy határozza meg, csupán a *tényállás minősítése* más a két jogrendszerben; az angol bíró más jogi fogalom alá szubszumálja a tényállást, mint a magyar bíró. Ez az utóbbi eset gyakran előfordul, mert a jogviszonyok nem az egyes jogrendeken kívül álló adottságok, a jogviszonyok természetében — helyesen mondja Jhering — egyetlen oly elem sincs, amely úgynevezett „jogfeletti”, „über-rechtliche” szükségesség lenne.⁶⁾

Ha már most a jogviszonyoknak nincs természetadta, szükségszerű tartalmuk, könnyen érthető, hogy a különböző államok bírása ugyanazokból az elemekből álló jogviszonyokat jogtechnikailag különböző alakban konstruálja meg, különböző jogi fogalmak alá szubszumálja. Így vannak összetett jogintézmények (például a családi hatalmak), amelyeknek a nemzetközi magánjog szempontjából is egységeseknek kell lenniök s szükségképpen egy jog szerint bírálандók el. Ezeknél a bíró ahhoz az elemhez kapcsolja az alkalmazandó jogot, amelyen szerinte a jogintézmény súlypontja fekszik. Különböző államok törvényhozója már most ugyanannak a jogintézménynek különböző elemeiben láthatja a jogintézmény súlypontját.⁷⁾ Amint az atyai hatalomban vagy a gyámságban az atya vagy a gyám oldalán több jogot vagy kötelezettséget lát a bíró, az atyának és a gyámnak, vagy a gyermeknek és a gyámoltnak a perszónalstatutumát fogja irányadónak tekinteni.

Az egyszerű jogviszonyoknál is hasonló lehet a helyzet. Gyakran előfordul, hogy ugyanazok a jogviszonyok, amelyek az élet és a forgalom felfogása szerint azonosak, jogtechnikai szempontból a különböző jogrendszerekben különböző alakban jelentkeznek. A bérlő joga például a magyar jogban követelés, a régi porosz jogban dologi jog, a francia jogban a kettő között áll, az angol jogban ingó dologi jog (personal property) alakjában jelentkezik. A csőd egyes jogrendszerek szerint a közadós rendelkező jogának korlátozásával egybekötött végrehajtási eljárás, Angliában a hitelezők egyetemes utódlása a közadós vagyonába. A hitelezőket a közadós jogi cselekményével szemben megillető megtámadási jog az egyik jogrendszerben deliktuális igény, a másokban gazdagodási igény, a harmadikban a kettő vegyülete gyanánt jelentkezik. A házasságon kívül született gyermek tartása iránti kötelezettség az egyik jogrendszer szerint deliktuális kötelmen, a másik szerint státuszjogon, a harmadik szerint ex lege obligation alapul. A férj joga a feleség

⁶⁾ Jhering: Geist des röm. Rechts. IV. 302. és köv. l.

⁷⁾ Kahn: id. m. 113. és köv. l.

vagyonán az egyik jog szerint csupán igazgatási jog, a másik szerint szingularis, a harmadik szerint egyetemes utódlás alakjába van öltöztetve (így nemrégén Angliában is). Az elévülés az egyik jogrendszerben, p. o. az angol-amerikai jog területén, per-jogi intézmény, a másik, p. o. a magyar, német jogrendszerben anyagi jogi intézmény. Némelyik jogügylet az egyik jog szerint dologi, a másik szerint kötelmi jogi természetű; a francia jog „pactes possessoires”-jai például a két jog határán vannak. Jövőbeli dolog ajándékozása a francia jog szerint öröklési jogi természetű, más jogok szerint kötelmi jogi természetű; az örökség vétele a magyar jog szerint kötelmi természetű, más jogok szerint az öröklési jogba tartozik. Előfordul az is, hogy ugyanazt a jogügyletet az egyik állam jogrendszere egyáltalában nem tekinti jogügyletnek, míg a másik annak tekinti. Példa erre a jogcím (causa) nélküli jogügyletek esete, amelyeket például a francia jog egyáltalában nem tekint jogügyleteknek, holott más jogok igen.

III. Ebben a tanulmányomban a *kollíziós normák* összeütközéseivel fogok foglalkozni, még pedig ezeknek csupán azokkal az összeütközéseivel, amelyeknek oka abban rejlik, hogy a különböző államok bíróságai ugyanazt a konkrét tényállást *különböző jogi fogalmak alá szubszumálják*, különbözőképpen minősítik.

A *jogi minősítések* összeütközéseinek (*conflict des qualifications*) megoldása a *renvoi* mellett a nemzetközi magánjog egyik legvitatottabb problémája. E két probléma között különben is szoros kapcsolat áll fenn, sőt egyes írók, így *Bartin* és *Frankenstein* szerint, e két probléma lényegileg azonos is.⁸⁾ Mind a kettő a kollíziós normák összeütközésével áll kapcsolatban, mind a kettő e normák összeütközésének a következménye. Csakhogy amíg a *renvoi* problémája annak a következménye, hogy ugyanarra a tényállásra a két tekintetbe jövő jogrendszernek két *különböző* kollíziós normája van, amelyekben a kapcsoló fogalmak *különbözők*, addig a jogi minősítések összeütközését az idézi elő, hogy annak ellenére, hogy a két jogrendszernek a kollíziós normái *azonosak*, ugyanahhoz a jogi fogalomhoz ugyanazt a jogi hatást fűzik s ugyanaz bennük a kapcsoló fogalom is, a konkrét jogviszonyra mégis más kollíziós norma nyer alkalmazást, mert a két bíró másképpen minősíti a kérdéses jogviszonyt: 1. vagy azért, mert más jogi fogalom alá szubszumálja a tényállást, 2. vagy azért, mert más tartalmat ad a kapcsoló fogalomnak. Amíg tehát a *renvoi*nál az idézi elő a kollíziós normák összeütközését, hogy a két állam nemzetközi magánjogi rendszerének alapelvei *különbözők*, addig a jogi minősítések

⁸⁾ *Bartin*: Principes de droit, int. privé. I. (1930.) 237. l.; *Frankenstein*: id., m. I. 279. l. Ez azonban — nézetem szerint — túlzás.

összeütkezésénél az alapelvek *azonosak*, csak *alkalmazásuk* történik különbözőképpen.⁹⁾

Vegyünk egynéhány példát.

Magyar férfi Magyarországon házasságot köt magyar nővel. A férfi a házasságkötés után elbocsátás útján elveszti magyar honosságát s francia állampolgár lesz. A nő, aki nem költözködik ki vele külföldre, megmarad magyar honosnak. A férjnek Magyarországon ingó vagyona van. A férj meghal. Tegyük fel, hogy a magyar és a német bíróságok is abba a helyzetbe jutnak, hogy a feleségnek elhunyt férje hagyatékával szemben fennálló igénye felett dönteniök kell. Kérdés már most, mit kap a feleség a férj ingó hagyatékából és *mely jog szerint kell elbírálni a feleség igényét?* Ha a feleség igényét *házassági vagyoni jogi igénynek* minősítjük, a magyar bírói gyakorlat szerint a házastársaknak a házasságkötéskor volt közös hazai joga, a német jog szerint viszont a német ptk. 15. §-ának analogia útján való kiterjesztése értelmében a férjnek a házasságkötéskor fennállott *lex patriae*ja az irányadó, vagyis mind a magyar, mind a német nemzetközi magánjog szerint a *magyar* jog alkalmazandó. Ha a feleség igényét *öröklési igénynek* minősítjük, mind a két jog szerint a férj utolsó hazai joga irányadó, vagyis a *francia* jog. Lehetséges tehát, hogy a magyar és a német bíró aszerint, hogy házassági vagyoni jogi igénynek vagy öröklési igénynek fogja minősíteni a feleség igényét, más jogrendszer anyagi jogszabályait fogja alkalmazni, annak ellenére, hogy a német és a magyar nemzetközi magánjog alapelvei ugyanazok, vagyis az örökösödési igényt ingók esetében az örökhagyó *lex patriae*ja szerint, a házassági vagyoni jogi igényt a házastársak házasságkötéskori *lex patriae*ja szerint bírálják el.

Bolgárok Magyarországon házasságot akarnak kötni. Az 1911. évi XXI. t.-cikkbe iktatott hágai egyezmény nem nyer alkalmazást. A házasság alaki kellékei tekintetében a magyar, anyagi kellékei tekintetében a bolgár jog az irányadó. *A bolgár jog azonban feltétlenül tiltja a polgári házasságot.* Kérdés már most, hogy a bolgár jognak ez a tiltó szabálya *alaki* vagy *anyagi* szabály-e? Ha alaki szabály, a *magyar*; ha anyagi, a *bolgár* jognak kell alkalmazást nyernie. Ha tehát ugyanazok a kollíziós normák lennének is találhatók a bolgár és a magyar nemzetközi magánjogi rendszerben, annak következtében, hogy a magyar és a bolgár bíró a bolgár jog tiltó szabályát minek minősíti, az eredmény más lesz.

Tegyük fel, két állam egyetért abban, hogy a házassági vagyoni jog a felek részéről választott jog, az öröklési jog pedig ingatlan hagyaték esetében a *lex rei sitae* szerint bírálendő el. A konkrét esetben arról van szó, hogy *jövőbeli dolgoknak* házassá-

⁹⁾ *Bartfin*: id. m. 221. és köv. l.

lársak között történt ajándékozása az öröklési jogba tartozik-e vagy a házassági vagyonjogba? A jogviszony minősítésétől függ az alkalmazandó jog meghatározása, mi különböző eredményekre vezethet annak ellenére, hogy a két állam kollíziós normái ugyanazok.

A dologi jogi viszonyokra — ingó dolgok esetében — a francia és az angol bíró szerint is a *lex rei sitae* nyer alkalmazást, kötelmi viszonyokra viszont a legtöbb esetben a *lex loci contractus*. *Ingón fennálló bérleti viszony a per tárgya.* Az angol és a francia nemzetközi magánjog kollíziós normái tehát azonosak, s mégis lehetséges, hogy a két állam bírása más jogot fog alkalmazni, mert a francia bíró *követelésnek*, az angol bíró *ingó dologi jognak* (personal propertynek) fogja minősíteni a bérletet.¹⁰⁾

Házasságon kívüli gyermek tartási kötelezettségének kimondása a per tárgya. Az illetékes bíróságok nemzetközi magánjogi rendszereinek kollíziós normái azonosak, mind a kettőben státuskérdésekben a hazai jog, deliktuális kötelmeknél a *lex loci commissi* az irányadó. És mégis lehetséges, hogy a két bíróság más jogot fog alkalmazni, mert az egyik *státuskérdésnek*, a másik *deliktuális kötelmen alapulónak* fogja minősíteni a tartási kötelezettséget.

A francia jog szerint a végrendelet érvényéhez elegendő, ha a végrendelező azt maga írta és aláírta. A holland jog az ilyen ú. n. *holográf* végrendeletet nem csupán hogy érvénytelennek tekinti, hanem egyenesen megtiltja a holland állampolgároknak, hogy holográf végrendeletet készítsenek, akár külföldön is. A francia bíró a holográf végrendelet alakjában való végrendelezési képességet *alaki kérdésnek* tekinti s a *locus regit actum* elvet alkalmazza, a holland jog a *personalstatutum* kérdésének s holland állampolgároknál feltétlenül alkalmazandónak tartja a *holland jog* tiltó szabályát. A francia bíróságoknak dönteniök kell holland állampolgár Franciaországban kelt holográf végrendeletének érvényessége felett, s a szóbanforgó minősítéstől függ, hogy a végrendeletet érvényesnek fogják-e tekinteni vagy érvénytelennek annak ellenére, hogy a végrendelet alaki kellei tekintetében Hollandiában is a *locus regit actum* és a végrendelezési képesség tekintetében Franciaországban is a *lex patriae* az irányadó.

Ugyanez a helyzet akkor is, ha két állam bírása ugyan nem minősíti különbözőképpen a per tárgyat képező jogviszonyt és ugyanazt a kapcsolóelvet is alkalmazza, mégis a *kapcsolóelv jogi tartalmát* másképpen határozza meg. Az angol-amerikai jog is, a svájci jog is az atya lakóhelyének a joga szerint bírálja

¹⁰⁾ Megjegyzendő, hogy a dologi jog fogalma az angol jogrendszerben más, mint a kontinentális jogrendszerekben. A kötelmi és dologi jog közt a határ bizonyos tekintetben elmosódik.

el a szülő és a törvényes gyermek közötti jogviszonyt és mégis az eredmény esetleg más lesz, mert a *lakóhely fogalma* az angol-amerikai és a svájci jogban különböző. Ugyanígy a magyar és az angol-amerikai jog a *lex rei sitae* szerint bírálja el az ingatlanokon szerzett dologi jogokat és mégis esetleg más lesz a megoldás aszerint, hogy magyar vagy angol bíró fog a perben dönteni, mert a két jogban az *ingatlan fogalma* különböző. Ugyanez áll arra az esetre is, ha a *locus contractus*, a teljesítési hely, a *locus delicti commissi* kapcsoló elvek alapján határozandó meg az alkalmazandó jog, mert a kötés helyét (különösen távollevők között kötött ügyleteknél), a teljesítés helyét és a magánjogi tiltott cselekmény elkövetésének helyét a különböző jogrendszerek különbözőképpen határozzák meg.

IV. Kérdés már most, mely jog minősítő szabályai (régles de qualification, begriffsentwickelnde Rechtsregel) szerint kell a bírónak a jogviszonyt minősítenie és mely jog minősítő szabályai szerint kell meghatározni a kollíziós normában található kapcsolóelv tartalmát? Vagyis mely jog szerint kell meghatározni a jogi fogalmakat, amelyekhez az irányadó jogrend a jogi hatásokat fűzi?

Erre a kérdésre a tételes nemzetközi magánjogi törvénykönyvekben hiába keresünk feleletet. Valamennyi állam törvényes rendelkezéseit átvizsgáltam s csupán két oly törvényes rendelkezést találtam, amely erre a kérdésre feleletet ad. Az egyik *Quebeck* polgári törvénykönyve 6. szakaszának 2. bekezdése,¹¹⁾ a másik *Lichtenstein* polgári törvénykönyve 1922. évi december 31-én kelt dologi jogi részének 10. szakasza.¹²⁾ Az előbbi szerint ingó dolgok a tulajdonos lakóhelye jogának uralma alatt állanak; azonban Alsó-Kanada joga szerint kell elbírálni a következő kérdéseket: a vagyon megkülönböztetését vagy természetét, a zálogjogokat és elsőbbségi jogokat, a birtokvitákat, a bíróságok illetékességét és eljárási szabályait, a végrehajtási eljárást és zárlatot, a közrendet és a koronajogokat, valamint a többi ebben a törvénykönyvben szabályozott egyéb jogokat. Az utóbbi értelmében a dolog fekvési helyén hatályban levő jog szerint bírálendő el az a kérdés, hogy a dolog ingónak vagy ingatlanak minősítendő-e.

Az egyes *államszerződésekben* már több oly rendelkezést találtam, amely erre a kérdésre feleletet ad. Így az 1923. évi március hó 17-én kelt jugoszláv—cseh-szlovák egyezmény 24. cikke,¹³⁾ az 1924. évi április 16-án kelt magyar—román egyezmény (1925: VI. t.-c.) 9. cikkének 1. bekezdése, az 1929. évi november 11-én kelt magyar—jugoszláv egyezmény (1930:

¹¹⁾ *Makarov*: Das internationale Privatrecht der europäischen und aussereuropäischen Staaten. 1929. 62. l.

¹²⁾ *Makarov*: id. m. 103. l.

¹³⁾ *Makarov*: id. m. 277. l.

XXXIX. t.-c.) 16. cikkének 2. bekezdése, az 1925. évi május hó 7-én kelt román—cseh-szlovák egyezmény 25. cikkének 2. pontja és a 26. cikkének 3. pontja szerint¹⁴⁾: *a dolog, a vagyón ingó vagy ingatlan természetének kérdésében a lex rei sitae minősítő szabályai irányadók.* Az 1925. évi október hó 12-én Moszkvában kelt német—orosz konzuli egyezmény 11. szakaszához tartozó zárójegyzéknyv szerint¹⁵⁾, habár a Szovjet törvényhozása az ingó és ingatlan dolog közötti megkülönböztetést nem ismeri, az ingatlanokra irányadó *lex rei sitae* alapelve kiterjed a Szovjet területén lévő következő vagyontelepek kategóriákra: *mindenféle épületre és építményi jogra.* Az Argentína, Bolívia, Paraguay, Peru és Uruguay között 1889. évi február 12-én Montevideóban kötött kereskedelmi jogi egyezmény 1. cikke szerint¹⁶⁾ abban a kérdésben, hogy valamely jogügyletet kereskedelmi vagy magánjogi ügyletnek kell-e minősíteni, *a lex loci contractus minősítő szabályai alkalmazandók.* És végül a hatodik pánameरिकai értekezlet részéről 1928. évi február 13-án Havannában elfogadott nemzetközi magánjogi kódex 247. és 248. cikke szerint¹⁷⁾ a közkereseti és betéti társaság kereskedelmi jogi jellege aszerint a jog szerint bírálendő el, amely a társasági szerződésre irányadó, ennek hiányában pedig, amely a társaság kereskedelmi telepén van hatályban. Ha ezek a jogok kereskedelmi és magánjogi társaságok között nem tesznek különbséget, a kódex szerint a *lex fori* minősítő szabályai irányadók. A társasági szerződésre irányadó jog szerint kell elbírálni a kódex szerint a részvénytársaság kereskedelmi jogi jellegét is, ilyenek hiányában pedig a közgyűlés helyének a joga szerint, ilyenek hiányában végül annak az államnak a joga szerint, amelynek területén az igazgatóság rendes székhelye van. Ha ezek a jogok kereskedelmi jogi és magánjogi társaságok között nem tesznek különbséget, aszerint kell a részvénytársaságot kereskedelmi jogi vagy magánjogi jellegűnek tekinteni, amint be van-e vezetve a kereskedelmi cégjegyzékbe annak az államnak a területén, ahol a kérdés eldöntendő. Kereskedelmi cégjegyzék hiányában a *lex fori* szabályai alkalmazandók.

Amint a nemzetközi magánjogi törvényekben, úgy az államok bírói gyakorlatában sem találunk teljesen határozott elveket a tekintetben, hogy mely jog szabályai szerint kell a bírónak a jogviszonyt minősítenie. *Bartin* ugyan¹⁸⁾ és vele együtt *valamennyi francia író*¹⁹⁾ azt tanítja, hogy minden olyan esetben,

¹⁴⁾ *Makarov*: id. m. 285. l.

¹⁵⁾ *Makarov*: id. m. 378. l.

¹⁶⁾ *Makarov*: id. m. 390. l.

¹⁷⁾ *Makarov*: id. m. 406—407. l., 415. l.

¹⁸⁾ *Bartin*: id. m. l. 227. l.

¹⁹⁾ *Pillet-Niboyet*: *Manuel de droit int. privé.* 1924. 373. és köv. 1. és a 373. l. 2. jegyzetében említett írók.

midőn az alkalmazandó jog meghatározása forog kérdésben. amidőn a jogviszony minősítésétől függ a jogviszonyra általában irányadó jog meghatározása, a francia és a külföldi bíróságok anélkül, hogy ezt a szabályt kifejezetten formuláznák, csaknem mindég a *lex fori* minősítő szabályait alkalmazzák. Ez általában áll is. Mindamellet a külföldi és a magyar bírói gyakorlat tanulmányozása azt a meggyőződést keltette bennem, hogy a legtöbb állam bíróságai a minősítő jogszabályok összeütközésének a kérdésével nincsenek még kellően tisztában s ezen a téren elég nagy zavar uralkodik.

A német Reichsgericht például abban a kérdésben, hogy az *elévülést* oly esetben, amikor a jogviszony az angol-amerikai és a német joghoz kapcsolódott, *anyagi jogi* vagy *perjogi* intézménynek kell-e minősíteni, háromféleképpen döntött: Az első esetben (R. G. I. 8. Mai 1880. II. k. 13.) az amerikai elévülési szabályokat alkalmazta, annak ellenére, hogy az *elévülést* az amerikai jog perjogi, a német jog pedig anyagi jogi intézménynek minősítette. A második esetben (R. G. I. 4. Jan. 1882. VII. k. 21.) elvetette az *elévülési* kifogást, bár az mind a két jog szerint meg volt alapozva, azzal az indokolással, hogy az *elévülés* az amerikai jog szerint perjogi intézmény lévén, az amerikai *elévülési* szabályok a német bíróságokra nem lehetnek irányadók, viszont a német jog sem alkalmazható, mert a német jog anyagi jogi *elévülése* a kérdéses követelésre nem vonatkozik. A harmadik esetben (R. G. I. 18. Mai 1889. XXIV. k. 383/393.) angol *elévülési* kifogást mellőzött azzal az indokolással, hogy az *elévülés* a német jog szerint nem volt megalapozva, az angol *elévülési* kifogás pedig perjogi intézmény lévén, a német bíróságokra nem lehet irányadó. Ezzel szemben az 1910. november 21-én kelt határozatában a Reichsgericht ismét a fenti első álláspontot foglalta el. (Niemeyer folyóirata XXI. 62.) Különbözőképpen döntött a Reichsgericht abban a kérdésben is, hogy a kötelmi jogviszony vagy a szülők és a gyermekek között fennálló viszony *egy egységes jog* vagy esetleg *több jog* szerint minősítendő-e. Az előbbi álláspontot foglalta el a Reichsgericht az 1891. évi május 13-án kelt határozatában (Niemeyer II. 587.), amelyben úgy döntött, hogy a kérdés, hogy valamely szerződés vétel vagy vállalkozási szerződésnek tekintendő-e, nem bírálható el különbözőképpen aszerint, amint az egyik vagy a másik fél kötelezettségéről van szó. Ugyanígy döntött a Reichsgericht 1908. április 4-iki ítéletében (Niemeyer XVIII. 138.). Ezzel szemben az utóbbi álláspontot foglalta el 1902. április 21-iki határozatában (Niemeyer XIII. 422.) és 1900. május 29-iki határozatában (XLVI. kötet, 121.). Az Oberlandesgericht Colmar 1893. évi május 19-én kelt határozatában (Clunet, 1895., 141.) a *lex fori* minősítő szabályait alkalmazta.

A francia bíróságok gyakorlata sem teljesen következetes.

A párisi Semmitőszék 1884. április 2-án kelt határozatában (Clunet, 1885. 77.) és a párisi Cour d'Appel 1892. május 27-én és 1901. március 5-én kelt határozataiban (Clunet, 1892. 940., Clunet, 1901. 775.) abban a kérdésben, hogy az olasz jognak az a szabálya, amely a házaspár között az ajándékozást tiltja és amely az olasz jog szerint a perszonalstatutumhoz tartozik, (még abban az esetben is, ha franciaországi ingatlan az ajándék tárgya), a *lex fori*, vagyis a francia jog minősítő szabályait alkalmazta, amelyek a szóbanforgó tiltó szabályt a *dologi* statutumhoz tartozónak minősítették, s így a *lex rei sitae* alkalmazását s ennek következtében az ajándékozás érvényességének kimondását eredményezték. Ugyanígy döntött a Semmitőszék 1924. május 7-iki határozatában (Clunet, 1925. 126.). Ezzel szemben a caeni fellebbezési bíróság 1912. január 15-én (Clunet, 1914. 217.) a kérdést a *perszonalstatutum*hoz tartozónak minősítette, tehát az olasz jog minősítő szabályát alkalmazta és az ajándékozást érvénytelennek mondta ki. Ugyanígy a párisi fellebbezési bíróság 1862. évi január 6-án (Sirey 1862. II. 337.) kelt határozatában a pennsylvaniai jogban ismert örökjogi választói jogot, amelynek értelmében az örökös választhat a vagyon felének átvétele vagy a végrendeleti öröklés közt, a francia jog minősítő szabályainak megfelelően, házassági vagyoni igénynek minősítette; a párisi Semmitőszék viszont 1869. június 18-án (Sirey, 1869. I. 417.) kelt határozatában a new-yorki jogban ismert teljesen hasonló természetű választói jogot az *amerikai* jog minősítő szabályainak megfelelően öröklési jogi természetűnek.

Az angol High Court-Chancery Division 1905. március 16-án kelt ítéletében (Clunet, 1906., 845.) a leasehold intézményt az angol jog, a *lex fori* szerint personal estatének minősítette, majd egy későbbi ítéletében a *lex rei sitae* szerint ingatlan természetű intézménynek (Clunet, 1909. 1156.).

A francia bíróságok a holográf alakban való végrendekezésre irányuló képességet általában *alaki* kérdésnek minősítik s mégis a Tribunal de la Seine 1903. augusztus 13-iki határozatában (Clunet, 1904., 166.) és 1927. február 19-iki határozatában (Clunet, 1928., 907.) ugyanezt a kérdést a végrendekezési képesség, tehát a *perszonalstatutum* keretébe tartozónak minősítette.

A magyar bírói gyakorlatból is nehéz alapelveket kihámozni abban a tekintetben, hogy mely jog szerint minősítendő a per tárgyát tevő jogviszony. Bíróságaink lehetőleg áthidalják a nemzetközi magánjogi kérdéseket s amennyire csak lehetséges, magyar jogot alkalmaznak. Ebből következik, hogy a jogviszonyokat legalább is, midőn az alkalmazandó jog meghatározása forog kérdésben, lehetőleg a magyar jog szerint minősítik, még akkor is, ha külföldi jog nyer a konkrét esetben alkalmazást. Egyes kúriai határc-

zatok ugyan azt a látszatot keltik, mintha a Kúria nem a magyar jog szerint minősítette volna a per tárgyául szolgáló jogviszonyt. Itt van például a kir. Kúriának nemzetközi magánjogi szempontból más vonatkozásban is igen figyelemreméltó P. V. 6404/1927. számú ítélete, amely két amerikai lakos között Magyarországon fekvő ingatlan tulajdonjogának bekebelezésére alkalmas okirat kiállítására iránt folytatott perben keletkezett és amelyben a per tárgyát tevő adásvételi szerződés alaki kérelméi elbírálásának kérdésében, azon az alapon, hogy az ingatlan elidegenítése tárgyában kötött szerződés a vevő javára nem pusztán kötelmi igényt biztosít, hanem a vevő annak alapján a tulajdonjogban rejlő dologi jogát is jogosan érvényesítheti, és hogy a dologi jogi ügyleteknél az alaki érvényesség kérdése is a *lex rei sitae* szerint bírálendő el, a *lex rei sitae*t, tehát a magyar jogot alkalmazta. Minthogy a római-germán jogrendszerhez tartozó magyar magánjog szerint a vételi szerződésből nem származik közvetlenül dologi jog, az nem dologi szerződés, a Kúria ehhez a konkluzióhoz helyesen csak úgy juthatott volna, ha a vételi szerződés jogi fogalmát az amerikai jog szerint határozta volna meg, az amerikai jog szerint minősítette volna.²⁰⁾ ²¹⁾ Mindamellett azt hiszem, hogy a Kúria ebben az esetben sem gondolt a minősítő szabályok összeütközésére, hanem az egyes újabb határozataiban található annak a felfogásának adott csupán kifejezést, amely a vételi szerződéseket a magyar magánjog területén is mindinkább dologi hatállyal ruházta fel. Erre a határozatra nem tekintve, a részemről felkutatott határozatok legnagyobb része a magyar jog szerint minősíti a jogviszonyokat. Így a Kúria 7674/1905. (Mdt. I. 20.), 704/1894. (Dt. 3. I. 20.), 4620/1924. (Mdt. XVIII. 49.), 7328/1925. (Mdt. XIX. 92.), 5767/1927. (Jh. I. 1726.), 1032/1927. (Jh. I. 1962.) számú határozatai például, amelyek a kötelmi szerződésekre irányadó jogot a *lex loci solutionis* kapcsoló elve alapján jelölik ki, a teljesítési hely fogalmát a magyar jog szerint határozzák meg. A Kúria 934/1903. számú határozatában kifejezetten is kimondta, hogy a Magyarországon bejegyzett kereskedelmi társaság *minősítése* és felszámolása tekintetében nem lehet a magyar kereskedelmi törvény rendelkezéseitől eltérni. Itt említendő meg még a kir. Kúria híressé vált 1616/1926. számú határozata is (Mdt. XX. 26.), amelyben éppen azon az alapon tagadta meg a szovjetházasság elismerését, hogy az ilyen házasság — figyelemmel a szovjetországi törvények által előírt joghatásaira — a magyar jog szerint házasságnak nem minősíthető. (Folytatjuk.)

²⁰⁾ Jogtudományi Közlöny. LXV. 8. és 9. szám.

²¹⁾ *Walker*: Int. Privatrecht, 4. kiadás. 1926. 315. l., *Bar*: id. m. I. 617. és a 2. jegyzetben idézett írók; *Savigny*: System VIII. 183. és köv. l., *Wharton*: 308. és köv. §.